

UČNO E-OKOLJE *SLOVENŠČINA NA DLANIV* KONTEKSTU PROŽNIH OBLIK UČENJA IN POUČEVANJA

SIMONA PULKO IN NATALIJA ULČNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija.

E-pošta: simona.pulko@um.si, natalija.ulcnik@um.si

Povzetek Prispevek uvodoma opredeli pojem prožne oblike učenja in poučevanja, nato pa pregledno predstavi različne učne pristope, metode in oblike, ki jih e-okolje *Slovenščina na dlani* omogoča, npr. diferenciacijo in individualizacijo, formativno spremljanje, avtentične oblike dela, izkustveno učenje, upoštevanje različnih učnih stilov.

Ključne besede:

učenje,
poučevanje,
didaktika,
jezikovni
pouk,
slovenščina,
učno
e-okolje.

1 Uvod

V projektu *Slovenščina na dlani* (2017–2021) pripravljamo inovativno učno e-okolje, ki je v osnovi namenjeno bogatitvi jezikovnega pouka slovenščine, povečanju motivacije za učenje jezika ter pridobivanju dodatnih jezikovno-digitalnih kompetenc (prim. monografiji *Slovenščina na dlani 1* in *Slovenščina na dlani 2*). Eden izmed temeljnih ciljev projekta je tudi priprava smernic in strategij na področju prožnih oblik učenja in poučevanja. Učno e-okolje namreč spodbuja inovativne in prožne učne pristope ter razvoj novih metod poučevanja slovenščine.¹

2 Opredelitev pojma prožne oblike učenja in poučevanja

Glede na definicijo Evropske komisije² se pojem prožne oblike nanaša na učenje in poučevanje, ki je odzivno na potrebe učečega se, učeče se in vključuje njegove, njene močne strani. Učečemu se, učeči se ponuja izbiro načina učenja, okolja, v katerem se uči, in časa učenja, s čimer spodbuja motivacijo in vztrajnost, zlasti v posebnih okoliščinah, ko je na primer otežena fizična prisotnost na kraju siceršnjega izvajanja učnega procesa. Prožne oblike učenja in poučevanja tako omogočajo fleksibilno obliko dela.³

Prožne oblike učenja in poučevanja se nanašajo na sistem, v katerem lahko učeči se, učeče se del učenja opravijo tudi izven šolskega okolja. Te oblike omogočajo prilagajanje izvedbe učnih programov in pri tem upoštevajo zahteve učnega programa ter pričakovane učne izide, ki so opredeljeni z učnimi načrti in katalogi znanj. Pri pripravi e-okolja *Slovenščina na dlani* smo omenjena izhodišča upoštevali in ustrezno prilagodili tudi metode in oblike poučevanja ter učenja. Tako se v učni proces lahko vključujejo tudi druge oblike učenja, kot so raziskovalno in problemsko učenje, skupinsko in projektno delo v različnih učnih okoljih.

¹ Učiteljice in učitelje slovenščine, ki sodelujejo v projektu, smo na izobraževanju, izvedenem aprila 2020, seznanili z izdelanimi smernicami in strategijami, vezanimi na delo z našim učnim e-okoljem. V trenutni projektni fazi (tj. v šolskem letu 2020/21) sodelujoči vzgojno-izobraževalni zavodi sprejete strateške ukrepe uvajajo v učni proces pri predmetu slovenščina.

² Prim. https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_sl.

³ Prožne oblike učenja in poučevanja se vključujejo tudi v visokošolski izobraževalni proces (prim. Rutar, Andrejašič, Mikelić Goja 2017).

Naše učno e-okolje upošteva raznolikosti učečih se in vključuje različne vidike individualnosti, na primer različne stile spoznavanja, različne učne tipe, potrebe, motivacijo, predznanje, izkušnje. Za učenje, pri katerem je v središču učeči se oz. učeča se in razvijanje njegovih oz. njenih potencialov, je pomemben razvoj samoregulacije učenja. Ta se nanaša na načrtovanje učenja, proces učenja (izvedbo) in refleksijo. Zato smo pri snovanju učnega e-okolja *Slovenščina na dlani* upoštevali različne učne stile; osredinjenost učnega procesa na učečo se, učečega se, saj je zasnova e-okolja takšna, da je občutljiva za individualne razlike med učenci in učenkami ter dijaki in dijakinjami, s tem pa olajša delo učitelju, učiteljici pri načrtovanju individualizacije in diferenciacije (tudi z možnostjo prilagoditve e-okolja učečim se s posebnimi potrebami in učečim se z učnimi težavami); elemente formativnega spremljanja kot prožne oblike učenja in poučevanja; avtentične oblike dela kot prožne oblike učenja in poučevanja ter izkustveno učenje kot prožno obliko učenja in poučevanja.

3 Učni stili

Spoznanja o učnih stilih so pomembna za učitelja, učiteljico in učečega se, učečo se, vendar to spoznanje še ni splošno uveljavljeno.⁴

V sodobni šoli je cilj podpreti ustvarjalnost, inovativnost in drugačnost vsakega posameznika, posameznice (Cassidy 2012, J. Coates 2007, Coffield idr. 2004). Način, kako to storiti, je, postaviti ga v središče učenja, kar pomeni personalizirati učenje.⁵ McCoombs (v M. Coates 2007: 68) je ugotovila, da učitelj, učiteljica z naslednjimi štirimi postopki najbolj spodbuja dosežke učečega se, učeče se:

- prilagajanje posameznikom in posameznicam (njihovim učnim stilom),
- spodbujanje višjih miselnih procesov,
- spoštovanje glasu učečega se, učeče se,
- ustvarjanje pozitivnih odnosov.

⁴ M. Coates (2007: 59) poroča, da leta 2003 več kot 90 % srednješolskih učiteljev in učiteljic v Veliki Britaniji še ni formalno slišalo za učne stile.

⁵ Več o tem M. Coates 2007.

Prilagajanje posameznikom, posameznicam je na prvem mestu, vendar od učiteljice, učitelja ni mogoče pričakovati, da bi vsakemu učencu, učenki omogočil okolje in podporo pri učenju, ki bi vsakemu posebej najbolj ustrezalo. Učno e-okolje *Slovenščina na dlani* tovrstno individualizacijo učitelju, učiteljici bistveno olajša; omogoča izkustveno učenje in poučevanje, poleg individualne oblike dela pa omogoča tudi delo v dvojicah in skupinsko delo. Učenca, učenko postavlja v središče učenja in spodbuja učenje na vseh ravneh in v vsakem trenutku. Tako učeči se, učeče se lahko soorganizirajo in sooblikujejo pouk, učenje tako, da jim ta/to kar najbolj ustreza. Stopnja odgovornosti učencev, učenk za učenje je povezana z njihovo starostjo.

Naše e-okolje učitelju, učiteljici omogoča razvijanje prožnosti in širitve lastnih načinov delovanja (nabor metod, postopkov in pristopov). Cilj nabora je, da se učitelj, učiteljica približa potrebam učencev, učenk (njihovim stilom), ne da sledi svojim potrebam (Marentič Požarnik 2012: 161). Koristno je uporabljati multisenzorni prijem. Učitelj, učiteljica ne sme pretiravati s poučevanjem za en učni stil (VAKOG),⁶ četudi je pri učencih, učenkah prevladujoč: možgani učencev, učenk delujejo celovito; vsekakor pa se pri posameznih sklopih in nalogah omogoča tudi upoštevanje tega kriterija, a ne zgolj tega, saj mora učenec, učenka imeti priložnost spoznavati tudi svoje šibke plati in jih razvijati (Marentič Požarnik 2012: 161).

Učno e-okolje *Slovenščina na dlani* upošteva učne potrebe učečega se, učeče se tudi z diferenciacijo učnih vsebin in z dostopnostjo svetovalne podpore (namigi, razlage, baza znanj a, učitelj, učiteljica). Pri tem so upoštevanji učni cilji, predpisani v učnih načrtih in katalogih znanj.

2.2 Osredinjenje učnega procesa na učečega se, učečo se

E-okolje *Slovenščina na dlani* omogoča in zagotavlja osredotočenost učnega procesa na učenca, učenko za večjo diferenciranost in individualiziranost prav s pomočjo prožnih oblik učenja in poučevanja.

⁶ VAKOG – *visual/vidni, auditory/slušni, kinaesthetic/kinestetični, olfactory/vohalni, gustatory/okuševalni tip/stil*. V naših možganih imamo tri komunikacijske centre: vidni ali vizualni, avditivni ali slušni in kinestetični ali čustveno-gibalni center. Ti možganski centri in njihove povezave predstavljajo jezik medsebojne komunikacije. Preko teh kanalov prihajajo informacije do nas iz okolja, preko njih oddajamo sporočila. Ljudje imamo te kanale različno močno razvite. Raziskave so pokazale, da je 35 % ljudi vizualnih, 25 % avditivnih in 40 % kinestetičnih tipov. Običajno se pri vseh ljudeh pojavlja kombinacija vseh treh tipov, vendar eden bolj izstopa.

2.2.1 Diferenciacija in individualizacija učenja in poučevanja

Slovenščina na dlani omogoča in spodbuja diferenciacijo in individualizacijo učenja ter poučevanja, in sicer na naslednje načine:

- z uporabo sodobnih, inovativnih, fleksibilnih metod in načinov poučevanja, učenja in ocenjevanja (npr. delo v manjših skupinah; e-učenje, problemsko učenje, učenje na daljavo, samostojno delo),
- z različnimi nalogami na vseh področjih uvaja in razvija sodobne, inovativne, fleksibilne učne metode (s podporo IKT), ki učečim se omogočajo čim bolj samostojno, samoregulirano in prilagojeno učenje,
- z večjo izbirnostjo vsebin, vaj, nalog,
- z uporabo predhodno pridobljenega znanja (predznanja) in izkušenj v procesu učenja,
- z diferenciacijo vsebin in učnih ciljev glede na učne potrebe učečih se glede na različne stopnje izobraževanja,
- s povezanostjo aplikativnega in temeljnega znanja v problemskih in raziskovalnih oblikah učenja,
- z mentorskim in tutorskim, medvrstniškim delom (zagotavljanje pomoči ter svetovanje učencem, učenkam),
- s prilagojenostjo e-okolja učencem, učenkam s posebnimi potrebami in učencem, učenkam z učnimi težavami (v fazi zasnove so bila podana didaktična priporočila za e-okolje, s posebnim ozirom za uporabnike z učnimi težavami; dokument z navodili in priporočili je bil pripravljen tudi za grafičnega oblikovalca e-okolja).

2.2.2 Zagotavljanje enakih možnosti

Učno e-okolje je zasnovano tako, da zagotavlja enake možnosti za vse učeče se prav z uporabo prožnih načinov učenja in poučevanja ter omogoča dostopnost do nalog, gradiv tudi učečim se iz socialno šibkejšega okolja in otrokom s posebnimi potrebami; veliko prednost pa lahko predstavlja tudi pri vključevanju in omogočanju učne uspešnosti učečim se iz oddaljenih okolij, dolgotrajno bolnim otrokom in učečim se s statusom (športnik, športnica) v učni proces (možnost, da se v učni proces vključi na daljavo).

2.3 Formativno spremljanje kot prožna oblika učenja in poučevanja

Formativno spremljanje je učinkovito orodje, ki vodi k boljši kakovosti učenja in poučevanja, saj:

- učence spodbuja k prevzemanju odgovornosti za svoje učenje in jih uči načrtovati svoje učenje na osnovi že doseženih ciljev,
- postavlja učenje in učenca v središče učnega procesa,
- spodbuja zavzetost in motivacijo za učenje,
- je zelo občutljivo za individualne razlike med učenci, učenkami, vključno z njihovim predhodnim znanjem,
- razvija vrednotenje, usklajeno s cilji in standardi, z močnim poudarkom na formativni povratni informaciji, izboljšuje učne dosežke (Holcar Brunauer idr. 2019a).

Pet ključnih elementov formativnega spremljanja:

1. nameni učenja in kriteriji uspešnosti,
2. dokazi,
3. povratna informacija,
4. vprašanja v podporo učenju,
5. samovrednotenje in vrstniško vrednotenje (Holcar Brunauer idr. 2019a).

Formativno spremljanje temelji na večji vključenosti učečih se v načrtovanje učenja, kar pomeni tudi večjo odgovornost za rezultate. Učenci in učenke z učiteljevo, učiteljičino pomočjo načrtujejo svoj osebni cilj, nato pa s pomočjo povratnih informacij ta cilj tudi dosežejo. Ob tem uresničujemo tako načelo individualizacije za vsakega posameznika, posameznico, pristop pa omogoča tudi uresničevanje diferenciacije, upoštevajoč zmožnosti in sposobnosti učencev in učenk. Formativno spremljanje namreč učencem in učenkam omogoča, da dosežejo zastavljene cilje in napredujejo v skladu s svojimi sposobnostmi, pri tem pa ves čas ugotavljamo:

- kje v procesu učenja se posameznica, posameznik nahaja,
- kam gre,
- kaj bo storil, ko bo do tja prišel.

Tak pristop je zelo primeren, saj:

- izhaja iz učenčevega, učenkinega predznanja,
- z njim razvijamo učenčeva, učenkina močna področja,
- spodbujamo šibka področja,
- učenci in učenke sooblikujejo učni proces,
- omogoča večjo motivacijo in samostojnost,
- omogoča večjo aktivnost učencev in učenk.

Naše učno e-okolje to omogoča; to so na prvih izobraževanjih poudarili tudi učitelji in učiteljice, ki formativno spremljanje že izvajajo. Učenje je lahko zasnovano tudi socialno in sodelovalno. Učeči se, učeča se znanje lahko izkazuje na različne načine, ob tem pa je zasnova našega e-okolja takšna, da je občutljiva za individualne razlike med učenci in učenkami, s tem pa olajša delo učitelju, učiteljici pri načrtovanju individualiziranega in diferenciranega pristopa (Holcar Brunauer idr. 2019a).

2.3.1 Nameni učenja in kriteriji uspešnosti

Vsako načrtovanje se začne z opredelitvijo ciljev. Učni cilji, predstavljeni v učnem načrtu, so pri dobro zasnovanih namenih učenja preoblikovani tako, da jih učenec, učenka razume – takrat govorimo o namenih učenja. Ti učencem in učenkam pomagajo:

- razumeti, kaj se bodo učili,
- osredotočiti se na nalogo,
- prepoznati, katera znanja, spretnosti in stališča bodo usvojili/razvili,
- prevzeti odgovornost nad učenjem in razviti odgovoren odnos do učenja. (Holcar Brunauer idr. 2019b: 3)

S tem dosegamo dvoje: 1) cilji so učencem, učenkam razumljivi; 2) uzaveščamo, da je pomembna tudi pot do cilja, ne zgolj cilj (kažipot).

Pri namenih in kriterijih je pomembno, da so jasni, razumljivi, konkretni, realni. Pomen obojih je v tem, da so učenke in učenci:

- bolje in dlje časa osredotočeni na delo,
- bolj motivirani in aktivni pri učenju,
- bolj učinkoviti pri prevzemanju odgovornosti za svoje učenje. (Holcar Brunauer idr. 2019b: 6)

Učno e-okolje *Slovenščina na dlani* je zasnovano tako, da omogoča sooblikovanje kriterijev (kaj se bomo učili, zakaj/čemu se bomo učili, kako bomo vedeli, da nam je uspelo). S sooblikovanjem kriterijev učence, učenke spodbujamo k razvijanju samousmerjanja (razvijanje spretnosti komuniciranja – dajejo in prejemajo povratne informacije, postajajo bolj samozavestni, razvijajo pozitiven odnos do učenja).

Pri tem sta pomembna tudi samovrednotenje in samorefleksija.

Pri sooblikovanju kriterijev uspešnosti je pomembno, da učeči se, učeča se vidi tudi različne primere, npr. besedil, kar naše učno e-okolje omogoča; tako npr. učečemu se, učeči se pokažemo ob različnih tipih nalog, reševanju problemov dobre primere, pomanjkljive primere ter dobre in slabe primere.

2.3.2 Dokazi

Dokazi so viri, zbirke podatkov in ugotovitev, ki se nanašajo na procese učenja in dosežke učencev in učenk. Zbiranje teh učitelju, učiteljici omogoča vpogled v razumevanje in učenje učencev in učenk. Na osnovi tega so mogoče prilagoditve, izbira raznolikih dejavnosti, individualizacija in diferenciacija.

V našem učnem e-okolju so pomembni dokazi vse oblike izdelkov učencev in učenk (rešitve nalog, pisni izdelki ...), ki tudi sicer v formativnem spremljanju veljajo za najpomembnejše dokaze, in dokazi, ki izhajajo iz opazovanj, kar omogoča *portfolio* vsakega posameznega učenca, učenke, ki samodejno nastaja kot arhiv rezultatov za učitelja, učiteljico.

Pri dokazih je izrednega pomena sprotno spremljanje in hitra povratna informacija, zasnova učnega e-okolja pa vse to zagotavlja v sklopu pravopisa in slovnice, v določeni meri tudi v sklopu frazeologije in besedil.

Dokazi kot taki tako učečemu se, učeči se na eni strani kakor učitelju, učiteljici na drugi strani omogočajo ugotavljanje skladnosti ali razkoraka med obstoječim in želenim učnim dosežkom in obema dajejo neposredno takojšnjo sprotno povratno informacijo.

Zbrani dokazi so pomembne smernice za učitelja, učiteljico glede prilagajanja, usmerjanja učečega se, učeče se za nadaljnje delo, sicer pa je samo učno e-okolje zasnovano tako, da šele izkazano znanje na določeni taksonomski stopnji omogoča prehod na višjo taksonomsko stopnjo; kar poudarja tudi Zora Rutar Ilc (2012: 4), ko piše, da o kakovostnem učenju in znanju lahko govorimo, ko gre za učenje z razumevanjem, za uporabo v novih situacijah, za usvojeno zmožnost prenosa znanja in mreženje znanja, kar je v našem učnem e-okolju posebej poudarjeno.

Učinkovite učne dejavnosti so zasnovane tako, da:

- so smiselne,
- učencem pomenijo izziv,
- vključujejo sodelovalno učenje,
- učenec, učenka postopoma prevzema večjo odgovornost za učenje in namene,
- spodbujajo učenca, učenko k spremljanju lastnega napredka. (Holcar Brunauer idr. 2019c: 3)

Pri tem so zlasti pomembni piktogrami, emotikoni, ki učečim se z nebesedno komunikacijo sporočajo, kako oz. če napreduje v prizadevanjih, da bi dosegel cilj (stopnjo njegovega napredka – semafor), kar vsekakor upošteva tudi naše učno e-okolje.

Zbiranje dokazov o razumevanju: večino teh naše učno e-okolje omogoča, med njimi lahko učitelj, učiteljica spremlja, ali učenec, učenka zmore: a) razložiti, b) zna utemeljiti, c) zna dokazati, č) zna smiselno pojasniti, d) zna navesti ali prepoznati nove primere za pojme, pravila, zakonitosti, e) zna predstaviti, f) zmore učinkovito

prenesti in uporabiti svoje zanje v novih situacijah (tudi kompleksnih). (Holcar Brunauer idr. 2019c: 13)

2.3.3 Povratna informacija

Wiggins (2012, povz. po Holcar Brunauer idr. 2019č: 3) piše, da je povratna informacija informacija o tem, kako napredujemo v prizadevanjih, da bi dosegli cilj, in sicer pred učenjem, med učenjem in po učenju.

Povratna informacija med učenjem ima formativno vlogo, saj jo učenec, učenka upošteva med nadaljnjim učenjem.

O kakovostnem pouku (učenju in poučevanju) govorimo, kadar je v njem prisotna večsmerna povratna informacija, in sicer od učitelja, učiteljice k učencu, učenki (pomoč pri namenih učenja), od učenca, učenke k učencu, učenki, od učenca, učenke k učitelju, učiteljici (v slednji učenec, učenka, učitelju, učiteljici izrazi svoje potrebe in na podlagi teh sledi načrtovanje poučevanja in učenja, kar naše učno e-okolje omogoča).

Kakovostna povratna informacija:

- je pravočasna in primerno pogosta (nižje taksonomske stopnje – povratne informacije sledijo takoj; višje taksonomske stopnje – takrat, ko učenec, učenka preneha razmišljati, ker ne ve, kako naprej);
- je razumljiva, jasna in povezana z nameni učenja ter kriteriji uspešnosti;
- je konkretna, specifična in uporabna;
- vsebuje predlog, kako izboljšati dosežek oz. izdelek:
 - a) opomnik (za zelo sposobne učence, učenke);
 - b) usmerjanje (za učence, učenke, ki potrebujejo več podpore, npr. v obliki vprašanj); c) primer ali namig (zelo primerno za vse učence, učenke, posebej za tiste z učnimi težavami).

Tudi pri dajanju kakovostne povratne informacije naše učno e-okolje *Slovenščina na dlani* sledi vsem priporočilom, saj:

1. kakovostne povratne informacije izboljšajo učenje;

2. so povratne informacije nujna sestavina samoregulacijskega učenja;
3. na učne dosežke učencev najmočneje vplivajo povratne informacije, ki prihajajo od učencev k učitelju; sporočajo mu, kaj učenci vedo, kako razumejo, kje delajo napake, česa ne razumejo in kdaj niso zavzeti; takrat sta poučevanje in učenje usklajena in imata moč.; takšne povratne informacije naredijo učenje vidno, zato je učinek na učne dosežke največji. (Holcar Brunauer idr. 2019c: 10)

2.3.4 Vprašanja v podporo učenju

Kakovostno znanje pomeni poglobljeno razumevanje idej in procesov, tj. zmožnost uporabe pojmov za prepoznavo, oblikovanje ali preverjanje sklepov in razlag. Temeljna vprašanja presegajo razumevanje dejstev in pojavov; tako naj bi učenci in učenke prišli do temeljnega razumevanja (uresničevanje splošnih ciljev).

Značilnosti dobrih vprašanj:

1. Premišljeno in načrtno spodbujajo učenčevu, učenkinu razmišljanje in njegov, njen učni proces (vprašanja so oporniki in spodbujevalci učnega procesa). Pomen odprtih vprašanj: spodbujajo mišljenje, raziskovanje, iskanje različnih možnih odgovorov, kar je v našem učnem e-okolju prisotno na vseh področjih, zlasti pa še pri besediloslovju. Pri tem so upoštevane različne taksonomske ravni (od poznavanja, do razumevanja, uporabe, analize, sinteze in vrednotenja). Učno e-okolje je zasnovano tako, da učečemu se, učeči se omogoča dovolj časa za razmislek, hkrati pa tudi spodbuja sodelovalno učenje, zlasti v primerih, kjer učeči se, učeča se naleti na težavo, oviro (možnosti medsebojnega posveta).
2. Z dobrimi vprašanji premišljeno in načrtno ugotavljamo kakovost znanja (z dobro zastavljenim vprašanjem ugotovimo, na kateri taksonomski stopnji je usvojeno znanje: učenec, učenka npr. obnovi, pojasni, uporabi, aktualizira, poveže, vrednoti).
3. Nekatere značilnosti dobrih vprašanj (Holcar Brunauer idr. 2019d: 6), ki jih upoštevamo tudi učnem e-okolju:
 - načrtovana in povezana so z nameni učenja,
 - učenec, učenka ima dovolj časa za odgovor,

- iskanje odgovora tudi v sodelovanju s sošolci, sošolkami, z drugimi (vrstniško spremljanje),
- premišljeno stopnjevanje težavnosti,
- spodbujanje k pojasnjevanju in utemeljevanju odgovorov,
- obravnava pravih in nepravih odgovorov.

Raziskave kažejo (Holcar Brunauer idr. 2019d: 9), da je prevladujoča oblika dela v šolski praksi frontalna učna oblika in da 80–90 % ur poteka v obliki učiteljeve razlage, kljub temu da je dokazno, da je veliko bolj učinkovito in trajnejše tisto znanje, ki ga učenec, učenka usvoji z lastno aktivnostjo, dejavnostjo. Načrtovana in premišljena raba našega učnega e-okolja lahko bistveno zmanjša odstotek frontalnega dela.

2.3.5 Samovrednotenje in vrstniško vrednotenje

Učno e-okolje *Slovenščina na dlani* spodbuja in razvija tudi samovrednotenje in vrstniško vrednotenje.

Samovrednotenje je zmožnost realne presoje lastne uspešnosti. To sestoji iz dveh korakov (Holcar Brunauer idr. 2019e: 3):

1. učenci, učenke pregledajo dokaze o doseganju namenov učenja, jih analizirajo in primerjajo s kriteriji uspešnosti;
2. samostojno sprejemajo odločitve:
 - o tem, v kolikšni meri so dosegli namene učenja,
 - o kakovosti svojega načina učenja,
 - o nadaljnjih korakih, ki so potrebni za doseganje ciljev,
 - o spremembah v načinu učenja, ki jih bodo naredili.

Če to izpeljejo sošolci in sošolke ter učečemu se, učeči se dajo povratno informacijo, govorimo o vrstniškem vrednotenju.

Zelo pomembno je razvijanje kritičnega mišljenja, argumentiranja, zavedanje pomena svojih dejanj, učeči se, učeče se učijo sporočanja povratne informacije, s tem pa posledično razvijamo samozavest – prenos na druga področja življenja. Zmožnost realne presoje življenjskih izzivov in svoje vloge v njih, samostojno odločanje o sebi in prevzemanje odgovornosti za svoje odločitve so temeljne

značilnosti zrele osebnosti. Pri vrstniškem vrednotenju učence in učenke učimo opazovati meje lastne subjektivnosti in spoštovati različnost (Holcar Brunauer idr. 2019e: 3).

Samovrednotenje naj poleg vrednotenja dosežkov vključuje tudi vrednotenje kakovosti učenja (pot do kakovostnih dosežkov je kakovostno učenje).

Vrstniško vrednotenje naj izhaja iz sodelovalnega učenja in drugih oblik skupinskega dela (torej posredne učne oblike), pri čemer so pomembne informativne in vzpodbudne povratne informacije. S tem razvijamo zmožnost učenja iz izkušenj (tudi iz napak).

Pri samovrednotenju lahko kot učinkovito strategijo uporabimo strategijo VŽN⁷ kot orodje za samoevalvacijo.

Tabela 1: Samovrednotenje

Dobro obvladam ...	Deloma obvladam ...	Naučiti se moram še ...
--------------------	---------------------	-------------------------

2.4 Avtentične oblike dela kot prožne oblike učenja in poučevanja

Učno e-okolje *Slovensčina na dlani* vsebuje veliko avtentičnih nalog in oblik dela. Avtentične oblike preverjanja in ocenjevanja od učencev, učenk zahtevajo uporabo znanja in spretnosti za reševanje resničnih problemov (upoštevajoč razvojno stopnjo učečega se, učeče se). Osnovne značilnosti teh nalog:

- so realistične;
- zahtevajo razmislek, spodbujajo inovativnost;
- zahtevajo kritično razmišljanje učencev, učenk o lastnem delu (odkrivanje močnih in šibkih področij);
- avtentični izzivi so podobni dejanskim problemskim situacijam, zato so smiselni in vredni truda.

Vodilo pri snovanju avtentičnih nalog je vprašanje: *Kako bi določen problem izgledal v realnem življenju?*

⁷ Strategija VŽN izhaja iz treh ključnih vprašanj: *Kaj vemo? Kaj želimo izvedeti? Kaj smo se naučili?*

2.5 Izkustveno učenje kot prožna oblika učenja in poučevanja

Izkustveno učenje je proces, pri katerem se znanje ustvarja preko transformacij izkušenj (Kolb 1984: 38). Govorimo o štiristopenjskem modelu, ki zajema:

1. konkretno izkušnjo,
2. razmišljujoče opazovanje in refleksijo,
3. oblikovanje abstraktnih konceptov in posplošitev,
4. preskušanje teh konceptov v določenih razmerah.

Metode izkušnjskega učenja dejavno in neposredno vključijo udeležence, udeleženke v učni proces, kar spodbuja motivacijo, dviga zavzetost, poveča empatijo ... Učeči se, učeča se spreminja ustaljena stališča, povezovanje prej ločenih vidikov.

Izkustveno učenje omogoča učencu, učenki, dijaku, dijakinji izgradnjo poglobljenega razumevanja učne snovi in izražanje ustvarjalnosti ter ga, jo spodbuja k razvoju raznovrstnih veščin, osnovnih miselnih veščin, kot so primerjanje, razvrščanje, posploševanje, opredeljevanje, sklepanje, analiziranje, raziskovanje, veščin kritičnega mišljenja – analiza argumentov, preverjanje hipotez, pravilna raba jezika, komunikacijskih veščin – poslušanje, vzpostavljanje dvogovora, izražanje stališč, mnenj. Z izkušnjskim učenjem lahko uresničujemo širok spekter vzgojno-izobraževalnih ciljev tako na področju kognitivnega kot čustvenega razvoja posameznika, posameznice. Učenci, učenke, dijaki, dijakinje s pomočjo učiteljevih, učiteljičinih navodil, smernic samostojno, domiselno in ustvarjalno, z miselnimi postopki predstavljajo dano situacijo, ustvarjajo razpravo, rešujejo nastale težave in usvajajo snov. Poleg miselnih in intelektualnih procesov se prepletata tudi čustvena in domišljajska aktivnost (Marentič Požarnik 1992, Marentič Požarnik 1992a, Marentič Požarnik 2012).

3 Sklep

Učno e-okolje *Slovenščina na dlani* omogoča prožne oblike učenja in poučevanja ter vključuje učne metode in pedagoške prakse, pri katerih je v ospredju:

- vključevanje novih tehnologij z možnostjo nenehnega dostopa do učnih virov,

- individualizacija oz. prilagajanje možnostim in potrebam uporabnikov, uporabnic ob upoštevanju njihovih specifik,
- spontano učenje,
- problemski pristop,
- kritično in ustvarjalno razmišljanje,
- analitično-sintetično razmišljanje,
- reševanje problemov.

Vključeni so modeli skupnega in družbenega učenja, omogočena je uporaba in ustvarjanje povezane učne skupnosti (mreženje). Vse dejavnosti so sistematično zastavljene ter horizontalno in vertikalno povezane. Učno e-okolje omogoča učenje kogar koli, kjer koli in kadar koli, s čimer pripomore k zvišanju jezikovne zmožnosti in povečanju usposobljenosti učečih se za uporabo digitalnih virov in orodij, posledično pa k dvigu njihovih splošnih zmožnosti. Učečim se so v e-okolju na voljo številne vaje in naloge za področje pravopisa, slovnice, frazeologije in besedil. S pomočjo postopkov avtomatskega zajemanja iz obsežnih zbirk se vsakemu uporabniku, uporabnici prikazujejo drugačni primeri, na podlagi katerih vadi določeno učno snov. Po potrebi dobi tudi namige za reševanje, v primeru večjih težav pa krajše oz. daljše razlage (slednje so z ustreznimi ponazoritvami dostopne tudi v samostojnem zavihku Znanje).

Vaje za slovnico in pravopis izhajajo iz cilja, da omogočajo urjenje tistih znanj iz slovnice in pravopisa, ki se pri učencih kažejo kot šibke točke pri pisanju besedil v slovenskem jeziku in zaradi katerih učenci pri pisanju delajo pravopisne ter slovnične napake. S tem sledimo viziji, da bo izdelano e-okolje podpiralo praktične veščine pisanja v slovenskem jeziku. Kot tako bo e-okolje dopolnjujoč pripomoček k obstoječim didaktičnim priročnikom za slovenski jezik. Naslednji cilj je, da so te vaje izbrane tako, da lahko uporabniki tudi brez poseganja in vodenja učitelja sami uporabljajo e-okolje. S tem omogočimo čim bolj samostojno uporabo e-okolja, po drugi strani pa tudi razbremenimo učiteljice in učitelje. Iz tega cilja sledi, da e-okolje vključuje: 1) visoko stopnjo avtomatizacije in individualizacije vaj (tj. računalnik zna uporabnike voditi skozi sistem vaj in nalog tako, da hitro preidejo tiste vaje in naloge, pri katerih nimajo težav, ter več časa posvetijo svojim šibkim točkam); 2) avtomatsko povratno informacijo o uspešnosti opravljenih vaj in nalog (uporabnikom ni treba čakati na povratne informacije o uspešnosti, ampak jih dobijo sproti, učiteljice in učitelji pa lahko enostavno in hitro sledijo delu in napredku učečih se).

V sklopu frazeologije pripravljamo naloge, vezane na podobo, pomen in rabo frazemov ter pregovorov, dodajamo tudi naloge, usmerjene v raziskovanje in ustvarjanje, pri besedilih pa naloge, ki izhajajo iz zbranih primerov avtentičnih pisnih in govornih besedil ter so v osnovi vezane na razumevanje in kritično sprejemanje besedil ter usvajanje znanja na področju posameznih besedilnih skupin. Obema sklopoma je skupno, da so naloge v določeni meri avtomatizirane in omogočajo takojšnjo povratno informacijo o uspešnosti reševanja (podobno kot pri pravopisu in slovnici), v določeni meri pa ustvarjalne (odprti tip nalog), kar pomeni, da ne moremo vnaprej predvideti vseh možnih rešitev. V primerih, ko ni enoznačnih odgovorov, so na voljo možni pravilni odgovori, na podlagi katerih lahko učeči se sprva samoovrednoti svoj odgovor, kasneje pa dobi še povratno informacijo vrstnika, vrstnice (medvrstniško vrednotenje) ter učitelja, učiteljice. Tudi v teh sklopih so pomemben del strokovne podpore in pomoči pri reševanju ter napredovanju namigi in jasne, pregledne ter dobro ponazorjene razlage.

Z e-okoljem *Slovenščina na dlani* ima vsak svojo lastno izkušnjo, saj se e-okolje prilagaja posameznikovemu predznanju in iz njega izhaja. Napredovanje je prav tako vezano na posameznega uporabnika, uporabnico, omogočen pa je tudi statističen pregled nad rezultati, dosežki, napredkom. Vse vaje in naloge v e-okolju temeljijo na avtentičnih zgledih, zajetih iz korpusov oz. zbirk, ki smo jih pripravili v okviru projekta (MAKS, BERTA in FRIDA), ter težijo k problemski zasnovi v realnih okoliščinah, torej v vsakdanjem življenju. S tem skušamo osmisлити učenje, obenem pa zagotoviti čim boljšo uporabniško izkušnjo in tako učeče se dodatno motivirati za učenje s pomočjo našega učnega e-okolja.

Literatura

- Shaun CASSIDY, 2012: Measurement and Assessment of Intellectual Styles. *Handbook of Intellectual Styles: Preferences in Cognition, Learning, and Thinking*. New York: Springer Publishing Company. 67–88.
- Julie COATES, 2007: *Generational Learning Styles*. River Falls (ZDA): LERN Book.
- Max COATES, 2007: Learning Styles. *Personalizing Learning*. Ur. J. West-Burnham in M. Coates. Network Education Press. 59–70.
- Frank COFFIELD, David MOSELEY, Ella HALL, Kathryn ECCLESTONE, 2004: *Should We Be Using Learning Styles? What Research Has To Say To Practice*. Learning and Skills Research Centre.
- Evropska komisija. *Izobraževanje in usposabljanje*. Dostop 4. 11. 2020 na https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_sl
- Ada HOLCAR BRUNAUER, Cvetka BIZJAK, Janja COTIČ PAJNTAR, Marjeta BORSTNER, Vineta ERŽEN, Mihaela KERIN, Natalija KOMLJANC, Saša KREGAR, Urška MARGAN,

- Leonida NOVAK, Zora RUTAR ILC, Sonja ZAJC, Nives ZORE, 2019a: *Formativno spremljanje. Zakaj formativno spremljati*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- , 2019b: *Formativno spremljanje. Nameni učenja in kriteriji uspešnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- , 2019c: *Formativno spremljanje. Dokaži*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- , 2019č: *Formativno spremljanje. Povratna informacija*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- , 2019d: *Formativno spremljanje. Vprašanja v podporo učenju*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- , 2019e: *Formativno spremljanje. Samovrednotenje, vrstniško vrednotenje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- David A. KOLB, 1984: *Experiential Learning*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Barica MARENTIČ POŽARNIK, 1992: Izkustveno učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja? *Sodobna pedagogika* 43/1–2, 1–16.
- , 1992a: Sistemska povezanost med sestavinami načrtovanja, izvajanja in vrednotenja izkustvenega učenja. *Sodobna pedagogika* 43/3–4, 101–118.
- , 2012: *Psihologija učenja in pouka*. 1. izd., 5. natis. Ljubljana: DZS.
- Sonja RUTAR, Alenka ANDREJAŠIČ, Tatjana MIKELIČ GOJA 2017: *Vključevanje prožnih oblik učenja in poučevanja v izobraževalni proces na Univerzi na Primorskem v obdobju 2017–2020*. Dostop 4. 11. 2020 na <https://www.upr.si/sl/resources/files/univerza/temeljni-dokumenti/p01strategija-prozne-oblike12.7.2017.pdf>.
- Zora RUTAR ILC, 2012: Poučevanje za razumevanje (p)ostaja izziv za izobraževalce. *Vzgoja in izobraževanje* 43/5, 2–14.
- Sloveščina na dlani 1*. Ur. N. Ulčnik. Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 2018. Dostop 4. 11. 2020 na <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/341>.
- Sloveščina na dlani 2*. Ur. N. Ulčnik. Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 2019. Dostop 4. 11. 2020 na <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/447>.

